

NOTULEN VAN DE GEWONE CONFERENTIE VAN DE ZENDELINGEN VAN HALMAHERA,
GEHOUDEN TE DUMA VAN 16 tot 26 juni 1908

De vergadering wordt bezocht door de broeders van Baarda, Metz, Maan, Hueting, Ellen, Lasschuit en Fortgens.

Van br. van Essen is bericht ontvangen tot hij verhinderd is de conferentie bij te wonen, terwijl br.

Voorham om gezondheidsredenen niet aanwezig is.

De voorzitter, br. van Baarda opent de vergadering met gebed. Hij verwelkomt de conferentie te zijner huize, die naar luud der berichten van br. Ellen over de heersende pokken te Kau, aldaar niet kon vergaderen en om die reden nog kort te voren naar Duma verplaatst werd.

Inzonderheid wordt br. Hueting welkom geheten, die na een afwezigheid van 2 jaar, thans wederom in de kring tegenwoordig is. Br. Hueting brengt de vergadering de groeten over van het Hoofdbestuur, naar aanleiding van de door Prof Valeton gesproken woorden uit Titus 3:15. Bij monde van de voorzitter dankt de vergadering het Hoofdbestuur ten zeerste voor de groetenis. De voorzitter spreekt zijn leedwezen uit, dat broeder Voorham wegens ziekte genoodzaakt was Halmahera te verlaten, terwijl bij afwezigheid van br. van Essen ten zeerste betreurt, voornamelijk omdat de redenen daarvan de conferentie weinig genotievaard voorkomen.

VOORLEZING REGLEMENT

De secretaris leest het reglement van de kring voor. Naar aanleiding van art. V alinea 1 maakt de voorzitter de opmerking, dat de broeders tot op heden in gebreke zijn gebleven een afschrift van hun begroting voor het komend jaar op de daarop bepaalde tijd aan elk der leden toe te zenden.

Voorgesteld wordt aan het Bestuur het Reglement te willen wijzigen door opname van de art.9,10,11,12,15,17 der instructie en van de artikelen 18 en 20 der Fin. bepalingen.

Br. Metz stelt voor een boete te heffen, ingeval de leden der conferentie hare besluiten niet nakomen of wanneer zij blijk geven de vergaderingen niet te willen bijwonen en Br. Fortgens meent dat een boete minder gewenst is, doch stelt voor dat de conferentie in het onderhavig geval hare afkeuring te kennen geve aan de afwezenden, voorts tegen een dergelijke handeling protestere bij het Bestuur, dat mede zijn ongenoegen uitspreke en de betrokkene een berisping toediene. Br. Hueting stelt voor om de Raming van de opzettelijk niet aanwezende broeder alsdan niet te noteren.

Beide laatste voorstellen worden door de conferentie aangenomen.

VOORLEZING NOTULEN 1907

De secretaris leest de notulen voor van de vorige vergadering. In aansluiting daarop wordt tevens voorgelezen de brief van het Hoofdbestuur d.d. 11 november 1907, zijnde antwoord op de voorgelezene Notulen. Desbetreffende worden de volgende punten besproken:

a. Over het onderwerp "LANDBOUW EN ZENDING"

wordt door het Bestuur opgemerkt, dat het dringend nodig is iets te doen in die richting, door br. Hueting indertijd aangegeven. De maatschappelijke en geestelijke ontwikkeling behoort gelijke tred te houden, wil men niet plotseling geplaatst worden voor het feit dat haar draagkrachten op een gegeven oogenblik ontoereikend blijken te zijn voor de consequenties van haar geestelijke ontwikkeling. De vraag wordt gedaan door het Bestuur, welke andere plannen de conferentie in ruil kan geven tegen dat van br. Hueting, indien zij tegen diens plannen bezwaren blijft koesteren. De voorzitter verzoekt br. Hueting zijn plannen nog eens nader te willen toelichten, aangezien de bezwaren der Conferentie hoofdzakelijk de voorgestelde lening van fl. 20.000,- golden, waarvoor zij zich niet aansprakelijk wilde stellen. Br. Hueting geeft ter nadere verklaring het volgende:

de lening is geen geld uit de zendingskas, maar zal door particulieren worden voorgeschoten; is een totaal bedrag van al de onkosten, gerekend met in begrip van rente op rente, zal enkel beschikbaar gesteld worden, nadat een gunstig advies zal verkregen zijn van deskundige, die binnenkort Halmahera zal bezoeken; in de Menadonees Lengkong werd iemand gevonden, die de nodige bekwaamheid bezit om op Halmahera toe te passen, wat hij te Buitenzorg in de demonstratietuinen leerde; wanneer de bevolking maar eerst overtuigd

worde van de resultaten van een aan te leggen proeftuin zal zij op de lange duur wel volgen, hetgeen zij daar ziet.

Aan br. Hueting wordt dank gezegd voor de uiteenzetting dezer plannen die aan de Conferentie aannemelijker voorkomen, aangezien in de eerste plaats haar vrees voor de te vragen lening ongegrond is gebleken; ten andere zal de conferentie het advies afwachten van de Hr. de Savorin-Lohman, adj. Inspecteur van Landbouw. Voorts zal een afzonderlijke begroting worden ingediend voor de demonstratie tuinen, terwijl aangenomen wordt dat Lengkong voorlopig zal belast worden met het toezicht op de klappertuinen.

- b. Over de gemeenten Dodaga en Njauloko wordt gesproken onder punt 8 sub e
- c. De door het Bestuur voorgestelde plannen ten aanzien van de pogingen aangewend bij de Regering ter verkrijging van subsidie, hebbende volkomen instemming van de Conferentie
- d. Aangaande de van Ambon te betrekking leerlingen voor het goeroe ambt diene ter verduidelijking, dat hun getal op 6 mag gehouden worden met dien verstande, dat ingeval er enige uitvallen door onbekwaamheid, wangedrag of door het slagen bij het examen het getal weder mag aangevuld worden.
- e. Op de aanmerking onder punt 7 wordt erkend, dat de uitdrukking: "voordelen", welke de ene post zich boven de anderen geschapen heeft, minder juist gekozen is en dat er niets persoonlijks tegen een der broeders mee bedoeld is.
- f. Gebleken is dat de bepaling ten aanzien van de voeding der vaste roeiers in dienst van de zendeling te drukkend is voor de betrokkene, waarom het Bestuur voorgesteld wordt, de voedingskosten van het 4 tal roeiers voor zijn rekening te willen nemen.
- g. Aangaande het gezamenlijk bestellen van medicijnen wordt erkend, dat door omstandigheden die gezamenlijke bestelling nog niet kon uitgevoerd worden, doch dat de vergadering zich houden zal aan het besluit van de vorige conferentie en voortaan elk der broeders zijn opgaven zal meebrengen ter Conferentie terwijl de zendeling van Tobelo voor de uitvoering zal zorg dragen.
- h. De conferentie betuigt het Bestuur dank voor de pensioen-regeling der Zendingweduwen, doch stemt niet in met de laatste zinsnede uit de brief van het Bestuur, dewijl de uitkering van het Jakobusfonds een niet onbelangrijke bijdrage levert tot steun, welke geen andere verzekering tegen dezelfde contributie kan verschaffen.
- i. Br. Hueting deelt mede, dat hij met de redacteur van de "Benra Hindia" geconfereneerd heeft en aan hem heeft voorgesteld om dit Maleise evangelisatieblad in handen te geven van een Vennootschap, samen te stellen uit de verschillende zendingscorporaties, welk lichaam br. Tiemersma tot redacteur van genoemd blad zou kunnen benoemen. Door deze maatregel kan de toekomst van dit blad verzekerd worden; de vorm van uitgave meer aantrekkelijk gemaakt en het debiet ongetwijfeld groter worden.

EERSTE BRIEF VAN DE CIVIEL GEZAGHEBBER

Ingekomen een brief van de Civiel-Gezaghebber in zake subsidie aanvraag van br. Ellen rechtstreeks aan de Resident met voorbijzjen van de Civiel-Gezaghebber, als tussen persoon. Br. Ellen wordt herinnerd aan art 5 sub d. van het reglement van de kring en opmerkelijk gemaakt, dat hij niet buiten het oordeel van de Conferentie subsidie mag aanvragen. Br. Ellen erkent zijn schuld in deze en belooft zich voortaan te zullen houden aan de bepalingen.

Door de verkregen inlichtingen dit de voormelde maatregelen van het Bestuur, wordt besloten, dat het niet raadzaam is, voorlopig subsidie uit de landschapskas aan te vragen, aangezien de Sultan van Ternate zelf zitting heeft in de commissie van beheer van deze kas en begrijpelijk daarop gelijke aanspraken zal laten gelden ten behoeve van de oprichting der Mohammedaanse scholen, ingeval de zendingscholen daaruit subsidie ontvangen.

2de brief Idem

De tweede brief van de C.G. gericht aan br. van Baarda, behelst het verzoek tot overplaatsing van de goeroe C. Seilatu te Morotai, die zich zou hebben schuldig gemaakt aan oplegging van boeten enz. Door br. van Baarda werd reeds geantwoord, dat hij geen recht had, zich te mengen in een andere werkkring. Naar

aanleiding van dit schrijven wordt voorgesteld, een bepaling op te nemen in het reglement van de kring, dat in gewone gevallen iedere zending zijn goeroe aanstelt, verplaatst of ontslaat in zijn ressort, ook onderlinge overeenkomsten kan aangaan met een collega over ruiling of overplaatsing van zijn goeroes, doch dat in speciale gevallen van wangedrag etc. de conferentie kan ingrijpen.

BRIEF GOEROE SEPO (WEDA)

Naar aanleiding van de brief van de goeroe van Sepo, in zake verlofgangers, wordt besloten, dat de voor het goeroeambt geslaagden een jaar als proeftijd zullen ontvangen op een salaris van fl. 12,50 daarna hun aanstelling tot goeroe zullen ontvangen op een traktement van fl. 15,-, om eindelijk 5 jaar na dien de eerste verhoging te ontvangen. Voorts wordt bepaald, dat elke goeroe recht op verlof heeft na 5 jaar onafgebroken dienst. Oordeelt de zending, dat goeroes of hunne gezinnen lijden aan malaria of anderszins zullen zij tot herstel van gezondheid opgenomen worden op het erf van de zending ter behandeling; is evenwel evacuatie nodig naar Ambon, dan komen de reiskosten ten laste van de Vereniging.

BRIEVEN VAN DE GOEROES VAN TOBELO EN DODINGA

Brieven ingekomen van de goeroes te Tobelo en Dodinga betreffende de verhoogde prijzen van de levensmiddelen en ontoereikend salaris, op grond waarvan traktementsverhoging wordt aangevraagd. De Conferentie handhaaft haar besluit te dezen aanzien en evenals vorigen jare.

Br. Fortgens geeft te kennen, dat de klachten van de goeroes over stijgende prijzen der levensmiddelen wat Tobelo betreft niet ongegrond zijn, aangezien voor bootvervoer, invoerrechten, opening van een passar enz, die prijzen aanmerkelijk verhoogd zijn en stelt het Bestuur voor om de goeroes kindergeld toe te kennen, n.l. voor elk kind van 4-14 jaar fl. 0,50 per maand ingaande 1 januari 1909.

Conform besloten.

BRIEF GOEROE PASIR POETHI

De goeroe A. Nanlohy van Pasir Poethi vraagt verlof zijn vrouw te begeleiden naar Ambon.

Br. Lasschuit wordt gemachtigd te handelen in deze naar bevind van omstandigheden.

BRIEF S.S. MAKATIKA, ANAK PIARA TE BOELI

Eliczer Semahira, goeroe te Boeli, wordt aangeklaagd wegens ergerlijke handelingen, door een anak-piara van br. Voorham, welke brief mede ondertekend is door een aantal schoolkinderen. De conferentie besluit deze zaak ter nadere onderzoek in handen te stellen van br. Maan, waarnemend zending van Boeli.

BRIEF VAN ZENDELING D. IKEN (WEST JAVA)

Een schrijven van Zend. Iken te Depok inzake verzoek om steun, ten einde de jongere broeders aan te sporen lid te worden van het "Jacobusfonds", aangezien alleen toetreding der jongeren de toekomst van het fonds kan verzekerd worden. De conferentie besluit br. Iken te antwoorden, dat de oudere broeders hun betalingen gestaakt hebben in afwachting van de besluiten van het Hoofdbestuur ten aanzien van de pensioering van weduwen, doch nu die geregeld zijn, de betaling van hun contributie weer zullen hervatten; voorts dat zij de jongere broeders zullen bewegen zich bij het fonds aan te sluiten.

BRIEF dr KLAASSEN uit TERNATE

Een schrijven van Dr. Klaassen te Ternate, waarin ZEd. de toestand blootlegt aangaande de ziekte van br. Voorham. Zie onder punt 8 sub e.

BRIEF VAN DE HEER AHEE TE TERNATE

Schrijven van de Heer van Ahee te Ternate met mededeling, dat hij genegen is zich te belasten met de inkleding onzer goederen tegen vergoeding van fl. 15,- per maand en genegen is de zendingen te herbergen tegen een vergoeding van fl. 4,- dag per persoon of fl. 100,- per maand.

De conferentie besluit dien heer te antwoorden, dat er onderhandelingen zijn aangeknoopt met de Regering tot verkrijging van een ambtenaar voor in- en uitvoerrechten te Galela of te Tobelo, van welk eventuele aanstelling de Conferentie hem nader bericht zal zenden.

In aansluiting hierop zal de conferentie een verzoek richten aan de Resident van Ternate om te Batavia een desbetreffend voorstel te doen, aangezien door het verblijf van br. Hueting te Batavia duidelijk is geworden, dat een dergelijk voorstel wordt ingewacht, terwijl de conferentie het Bestuur verzoekt de Heer Bryl, Agent der K.P.M. te Ternate te willen bedanken voor zijn diensten en diens ontslagbrief te willen toezenden aan de Alg. Penningmeester, opdat deze brief t.g.t zal kunnen toezenden.

BRIEF ZENDINGSCONSUL

Wordt besloten de zendingscensul dank te zeggen voor zijn bemoeiingen inzake het drankverbod op Halmahera, terwijl ZEd. zal geantwoord worden, dat de conferentie zal wachten op de kondiging van de verbodsbepalingen ten aanzien van drankinvoer voor de Residentie Ternate en Onderhorigen.

Betreffende aanvraag en verstrekking van medicijnen zullen de Consul gegevens van de laatste jaren toezenden warden.

JAARVERSLAGEN:

a. MOROTAI

Allereerst wordt voorgelezen het jaarverslag van de afdeling Morotai, ten aanzien waarvan de conferentie de opmerking maakt dat dit overzicht van br. van Essen te weinig het karakter draagt van een "jaarverslag", teveel van een particuliere correspondentie.

Met verwijzing naar het schrijven van de Civiel Gezaghebber inzake goeroe C. Seilatuu, adviseert de conferentie br. van Essen dien persoon te Boeso-Boeso onder zijn toezicht te houden en bij verdere betoonde onbruikbaarheid br. van Essen te machtigen deze persoon te ontslaan.

Voorts maant de conferentie br. van Essen ten zeerste aan steeds met beleid op te treden bij voorkomende drinkpartijen, daartegen te blijven protesteren, doch zich te onthouden van ruw ingrijpen, waardoor dit kwaad niet uitgeroeid kan worden.

Aangaande ontslagen goeroes, die zich hier en daar gevestigd hebben, besluit de conferentie de Resident te verzoeken deze personen met het oog op de openbare rust en orde in de respectievelijke gemeenten bij wijze van politieemaatregel het verblijf op Halmahera te ontzeggen.

b. PASIR POETHI

Naar aanleiding van het jaarverslag van br. Lasschuit wordt het wenselijk geacht, dat kinderen van Moh. ouders geen schoolgeld zullen betalen, alleen zullen hun schoolbehoeften in rekening worden gebracht. Wanneer er alleen van hen schoolgeld geheven worden zullen de Mohammedaanse kinderen zich licht verheffen boven de christenkinderen. Ook wordt hierbij ter sprake gebracht, dat de Civiel Gezaghebber ter Kau de school heeft willen oprichten. Voor die school had Zed. Gestrenge een wegens onzedelijkheid ontslagen goeroe willen aanstellen. De conferentie zal eventueel de oprichting van neutrale scholen met kracht tegengaan.

c. KAU

Betreffende het belangrijk verslag van br. Ellen wordt het een en ander gevraagd aangaande de gezindheid van de heidense bevolking van Poepoei. Br. Ellen meldt, dat deze heidenen hem destijds gezegd hebben, onder geen voorwaarde christen te willen worden, wijl de christenen van Pediwang hen beledigd hadden en dat ze deze zaak nog niet vergeten zijn.

Het komt de Conferentie gewenst voor, om twee goeroes aan te stellen, die de verstrooid wonende christenen in het binnenland van Kau blijven bewerken. Deze goeroes zullen voorlopig zonder school arbeiden.

d. Br. Hueting dankt br. Fortgens voor al de arbeid, dien hij verricht heeft tijdens zijn verlof in het Vaderland. Br. Metz verblijdt zich over het vele goede, dat de verslaggever over het district Tobelo meldt,

maar wijst op de treurige toestand, die weer bloot gelegd is, n.l. over de onwillingheid tot het onderhouden van goeroehuizen en kerken. Br. Metz stelt voor, bij verdere onwillingheid der christenen de goeroe van zulk een gemeente weg te nemen. Br. Hueting vindt dit middel te sterk; hij wil dat we financieel steunen, tevens de christenen blijven wijzen op hun verplichtingen totdat zij die kennen en nakomen.

e. WEDA

Naar aanleiding van het verslag van br. Maan wordt ook gesproken over goeroe Limahelu van Gemaf, die in zijn geestvermogen gestoord is. Br. Maan handele in deze zaak naar bevind van zaken.

f. LODA

Het verslag van br. Metz geeft aanleiding om over de in 1901 ontvangen subsidie te spreken. In 1901 was het gebouwtje door de christenen van Dorume opgericht. Een gedeelte van de subsidie is toen afgeschreven voor dit gebouwtje. De verstrekte subsidie aan br. Schut is verantwoord. De conferentie raadt br. Metz aan voor een schoolgebouw te zorgen en weer subsidie aan te vragen. Ook wordt hem aangeraden, wanneer de houtleveranciers niet aan hun verplichtingen voldoen, deze rechtens te vervolgen, wanneer althans de kosten niet te hoog worden. Vervolgens acht de Conferentie het wenselijk, dat J. Matelatua ontslagen wordt wegens ergerlijke handel.

g. DUMA

Eindelijk wordt ook het verslag van br. van Baarda met belangstelling aangehoord.

EXAMEN ASPIRANT GOEROES

Er waren 3 kandidaten. Tot onze spijt slaagde niemand. Daar het ons ernstig streven is, het peil der goeroes te verhogen, had de Conferentie ditmaal geen vrijmoedigheid de kandidaten tot het goeroecamb toe te laten. Zondag 21 juni verenigden wij ons tot de viering van het Heilig Avondmaal, waar br. Metz ons voorging. Het was ons allen een goede ure in's Heren gemeenschap.

§ sub e: PLAATS VAN VESTIGING VAN DE BROEDERS

De agenda wordt enigszins gewijzigd en punt 8 sub e aan de orde gesteld, wat nodig is, om de verschillende ramingen te kunnen opmaken.

MOROTA

Moet er te Boeso-boeso worden gebouwd? Br. van Essen is niet ter conferentie, doch br. Fortgens zag Boeso-boeso en meent dat dit nog de beste plaats is, ook gelooft hij dat br. van Essen er evenzo overdenkt.

LODA

Zal br. Metz zich blijvend te Dorume vestigen? Hij dacht over Iboe, of dat niet beter geschikt was om dan Loda van daaruit te bewerken. Een motorboot zou hem daarin van hulp kunnen zijn. Br. van Baarda meent, dat Iboe niet blijvend aan br. Metz is toevertrouwd, dat kan ook niet. Het worde aan br. Fortgens toegevoegd. Blijft br. Metz ter Dorume en heeft hij er Dorume niet bij, dan kan hij zich ook wijden aan de ebenthouthackers, die geestelijke verzorging nodig hebben, ook in verband met ons werk in het Lodase. Is Iboe niet van Sahoe over land te bewerken? Br. Fortgens meent van neen; hij heeft die reis over land reeds gemaakt. Hij is er evenwel dichterbij dan br. Metz, wien het in de Noord en in de Zuid moesson onmogelijk is.

De conferentie stelt aan het bestuur voor: Br. Metz blijve het Lolodase bewerken; br. Fortgens vestige zich te Djaloloo neme van daaruit Iboe waar, terwijl er op den duur nog minstens een zendeling op de Westkust zal moeten worden geplaatst. Br. Metz zegt nog eens een onderzoek in te stellen in de buurt van Diti, mogelijk is daar een betere gelegenheid dan Dorume. Br. Fortgens merkt nog op, dat het momenteel veel voor heeft als hij zich te Sahoe (Djalolo) vestigt en niet in het Iboese. In het eerste landschap toch wordt tot op heden geen belasting geheven, wat de bevolking gaarne zag geschieden. Dat is een gunstige

omstandigheid om het vertrouwen der lieden te winnen, er in te komen. Te Iboe betaalt men reeds belasting en bestaat het voordeel dus niet meer.

DODINGA

Waar vestige br. Lasschuit zich? Gaat hij te Marepoga wonen, dan woont hij veel meer in het midden van zijn gemeenten, doch er zijn bezwaren. Hoe komt hij daar aan roeiers? P.Poth is gezond, vandaar dat de conferentie besluit dat br. Lasschuit voorlopig nog een jaar te P.P. blijft proberen; hij zal een deel van zijn huis moeten voorzien van een planken vloer; de kosten worden geraamd op fl. 100.-. De gemeente Dodinga en Njaulako blijven onder Dodinga; Pajahe en Wama op de Westkust ten zuiden van Tidore, zal hij in de kenteringen bezoeken. Sidangoli blijft nog dit jaar onder Dodinga. Later zal deze zaak door de Brs Lasschuit en Fortgens worden geregeld.

WEDA

Br. Hueting stelt voor: de Conferentie gelezen de brief van D. Klaassen te Ternate, waarin wordt verklaard, dat br. Voorham in de eerste twee jaar wel niet zal kunnen terugkeren naar zijn standplaats, besluit br. Voorham te onthefven van zijn werkring te Boeli en Br. Maan het werk aldaar op te dragen, waartoe hij zich metterwoon te Boeli zal vestigen. Mocht br. Voorham ongedacht aanvankelijk hersteld, binnen een jaar terugkeren, dan zal hij, ter observatie of zijn gestel wel weer tegen het klimaat op Halmahera bestand zal zijn, voorlopig bij een der brs vertoeven. Wordt goedgekeurd.

Br. Maan zal eerst per K.P.M. naar Lililef terugkeren, waartoe hij reeds de toestemming van de Hoofdagent verkreeg en dan per kerende boot met zijn goederen naar Boeli te vertrekken. Mocht dat nodig zijn, dan zal voor het opzettelijk aanlopen van Lillilef worden betaald. Br.Maan vraagt hoe het zal gaan met de school te Petani, zij kwijnt, slechts een 22 tal jongens bezoeken de school en de toestand is door het vertrek van de posthouder van dien aard, dat er geen verbetering is te verwachten.

De conferentie draagt br. Maan op nog eens met de hoofden te Patani te onderhandelen en naar bevind van zaken te handelen. Wordt de school opgeheven, dan zal de goerie, die door bijzondere omstandigheden fl. 20.- 's maands geniet, worden overgeplaatst, op een traktement van fl. 17.50 per maand.

Br. Maan zal voorts te Lililef een goede goerewoning bouwen, waarin een logeerkamer die hij gedurende zijn verblijf in de Wedabaai zal betrekken. Van bevriende zijde heeft hij voor zulk een woning reeds fl. 100.- ontvangen. Voorts heeft hij nog de fl. 500.- voor de noodwoning, die nu vervalt.

WONINGBOUW

Br. Metz heeft een zeer onaangename zaak met de Chinees die hem fl. 500.-afzette. Er is nu een Arabier te Duma, die hem mogelijk helpen kan. Zal hij die opdragen hout te leveren? Hij zal dan evenwel geen voorschot meer geven. Ook zal br. Hueting Tobelo's werven, die als houthakkers naar Dorume zullen gaan. De huizen te Dorume en Djailolo en Boeso-Boeso zullen elk minsten fl. 5000.- kosten behalve de bijgebouwen. Dat is duur, doch men ziet geen kans het goedkoper te doen. De broeders Ellen en Lasschuit zullen te Ake-Salaka naar het hout voor br. van Essen's huis zien en met de Chinees aannemer spreken over deze zaak. Hem zal een termijn worden gesteld, waarbinnen hij gehouden zal wezen het hout af te leveren. De aannemer van br. Fortgens huis zal ook br. van Essen's woning bouwen, maar moet daarvoor fl. 2600.- hebben.

BEGROTING 1909

		subsidie	pro memorie
TOBELO	7.250,--	950,--	
TIMMERSCHOOL	1.200,-		
KAU	6.310,-	680,--	360.-
DODINGA	4.570,-	195.-	
MOROTAI	3.475,-		

DUMA	3.680,-		750,-
LODA	4.300,-		4.000,-
BOELI/WEDA	5.500,-	360.--	900,-
SAHOE	3.850,-		
TOTAAL	fl 40.135	2.085.--	fl 5.010.-

Voor de klappertuin wordt bepaald, dat een suppletoire begroting zal worden opgemaakt, of wel naar bevinden van zaken gehandeld zal worden, nadat de door het Gouvernement beloofde adjunct-inspecteur van Landbouw zijn rapport zal uitgebracht hebben.

DIRECTEUR KWEEKSCHOOL

Voorstel van br. Maan om de a.s. Directeur der Opl. School enige tijd, zo mogelijk twee jaren, in te wijden in de praktijk van het zendelingenwerk, door hem gedurende dien tijd een eigen post ter voorbereiding te geven, waartoe hij natuurlijk de volle bevoegdheid als zending ontvingen moet. Wordt besloten dit voorstel te behandelen bij sub I (Opl. school)

HANDLEIDING VOOR DE SCHOLEN. MALEISE LEESBOEKJES

Aan de orde komt punt 8 sub b. door br. Maan, die vraagt, of met het oog op het spreek- en aanschouwingsonderwijs op de scholen de handleiding van de hr. Kats gebruikt kan worden of wel, dat het wenselijk is, zelf iets samen te stellen. Br. Fortgens meent, dat br. Munk als vakman geroepen is leiding te geven in onderwijszaken en dat dus ook van hem een uniforme handleiding voor het onderwijs in alle vakken kan verwacht worden. Br. Maan is het hiermede eens, maar meent, dat zo spoedig mogelijk gehandeld moet worden in deze aangezien daar grote behoefte bestaat. Nog vraagt br. Maan hoe moeten wij komen aan geschikte Maleise leesboekjes, aangezien hij de "Sempat Serangka", zeer ongeschikt vindt. Door de voorzitter worden nu Maleise spel en leesboekjes uit de Minahassa ter tafel gebracht. Uit de discussie blijkt, dat sommige broeders wel voor de leesboekjes zijn, welke tot heden gebruikt worden. Op de scholen in het Tobelose worden eerst de Tobelose spel en leesboekjes gebruikt. Daarna gaat men over tot de Maleise leesboekjes, komt zo tot aanschouwingsonderwijs en methodisch gebruik van deze leesboekjes tot een voldoende kennis van de Maleise taal. Voorgesteld wordt ook in deze br. Munk dit alles voor te leggen, hoewel br. van Baarda voorlopig van dien als nieuwing in de taal niet heel verwacht.

TOESTANDEN IN DE WEDABAAI

Br. Maan doet nu mededeling over de toestand in de Wedabai. Er zijn daar een aantal gedoopten, christenen, die echter nog volkomen heidenen zijn. Hij heeft daarom aan het Bestuur voorgesteld, die mensen weer tot heidenen te verklaren. Het Bestuur was daar echter niet voor, maar vond een afwachting houding in deze het best. Op de duur gaat dat echter niet aan: door alles te tolereren valt het prestige van de zending weg en op de duur moet het toch komen tot een conflict. Tot heden is nog maar geprotesteerd tegen doden en djini feesten. Op het wegnemen van de offerplaatsen uit de woningen is nog niet eens gezinspeeld; wat zal het zijn als ook dat geëist wordt. De mensen gevoelen zich op geestelijk gebied bedrogen. De voorwaarden voor het Christendom zijn hun eenvoudig niet voorgehouden, nu zij daarmede kennis maken, houdt alleen de vrees voor de "kompani" hen terug van een volkomen breken met het Christendom. Br. Maan geeft daar voorbeelden van. Degenen, die nog niet gedoopt zijn, trekken zich voor de eis: breken met het heidendom, terug. Wat moet nu gedaan worden: schipperen of niet? Br. Maan is daar niet voor, maar voelt toch ook, dat om, de lieden van het Christendom af te stoten, gelijk staat met hun in de armen van het Mohammedanisme te voeren. Wel duldt dit ook de heidense dodenfeesten niet, maar het heeft toch gedurende een 8tal dagen Koran reciteren in het sterfhuis ingevoerd, wat dus het 8 daagse heidense dodenfeest vervangt. Br. Maan vraagt dus aan de conferentie om advies, wat hij met de afvalligen moet doen en wil gaarne weten, hoe in de andere ressorten met dezulken gehandeld

wordt. Br. van Baarda herinnert er aan, dat het Bestuur wil: er worde met zachtheid gehandeld. Door de andere broeders worden enige voorbeelden bijgebracht, hoe in respectievelijke gevallen gehandeld is, maar men erkent dat in de Wedabaai de toestanden anders zijn, omdat daar bijna allen als afvalligen moeten aangemerkt worden. Na enige discussie hierover wordt de volgende motie aangenomen:
De Conferentie, gehoord hebbende de bezwaren, waarmede br. Maan in de Wedabaai te kampen heeft, zou hem niet anders kunnen raden, door af te snijden, wat zich recalcitrant betoont, doch daar dat gelijk zou staan met de arbeid daar geheel op te geven, wordt het aan zijn bezadigheid en wijsheid overgelaten om te trachten daar nog bij elkander te houden, wat bij elkaar te houden is.

MOERIDSGELDEN BR. SCHUT

Wordt gevraagd door br. Maan, welke de houding van de conferentie is, nu het Bestuur, volkomen in tegenspraak met de gewoonte op Halmahera, volgens de "Handelingen" aan br. Schut toestaat zijn anak-piara's op Bestuurskosten te onderhouden. De Conferentie verklaart zich in deze niet bevoegd, bijgevolg wordt de discussie over dit punt gesloten.

In verband hiermede wordt door br. Lasschuit medegedeeld dat hij het Bestuur heeft gevraagd hem vergoeding te schenken voor de in zijn huis vertoevende jongelui des lands die hij vast aanhoudt voor de a.s. opleidingsschool. Deze jongens gaan nog op school en presteren diensten in het zendingshuis. De conferentie meent echter, dat hij op een dergelijke vergoeding geen recht kan doen gelden.

KWESTIE OMTRENT HUWELIJK EN ECHTSCHIEDING

Wordt gesproken over een nieuwe wetsinterpretatie, door de Resident van Ternate gegeven die plotseling de bepalingen geldende voor de Molukse christenen op het punt van huwelijk en echtscheiding, ook voor Halmahera van kracht heeft verklaard, met buiten werking stellen van de tot heden geldende bepalingen. Na brede discussie over dit punt wordt besloten, aan Z.E. de Gouverneur Generaal een rekest te richten, dit door de Zendingconsul te doen aanbieden en tevens aan genoemde heer nog een uitvoerige uitzetting te zenden van wat de Resident tot zijn zonderling besluit kan gebracht hebben. Afschrift van dit rekest met deszelfs bijlagen, zomede van het schrijven aan de zendingconsul, zal ter informatie aan het Bestuur bij deze notulen gevoegd worden.

BIJWONEN EXAMEN a.s. GOEROES DOOR DE SECRETARIS SCHOOLCOMMISSIE

Door de Civiel Gezaghebber, de Hr. de Jong is aan br. van Baarda medegedeeld, dat door de Hr. Vooren Inspecteur van het Inlands Onderwijs, de wenselijkheid zou zijn uitgesproken dat het examen der aspirant-goeroes door de Secretaris der Schoolcommissie werd bijgewoond, opdat deze heer, na voldoende examen, de geslaagden al aanstonds een bewijs kan uitreiken, waarbij zij bevoegd worden verklaard, onderwijs te geven aan een gesubsidieerde school.

De conferentie van mening zijnde, dat inmenging van buiten wel eens tot moeilijkheden aanleiding zou kunnen geven, neemt dit voor kennisgeving aan.

SCHOOL GOEROEKINDEREN

Br. Fortgens brengt de vraag in bespreking: Is het niet mogelijk dat een onzer eigen goeroes door het hoofd van de opleiding school gevormd wordt tot onderwijzer dezer school? Het is gebleken, dat van Ambon geen geëxamineerd onderwijzer voor deze school te betrekken is. Wel hebben de goeroes verklaard hun kinderen niet naar de school

in Kau te willen zenden, maar de Tobelose goeroes willen hun kinderen wel naar een school te Tobelo zenden.

Zulk een school onder een onderwijzer van Ambon is te duur, door het hoge traktement van de onderwijzer. Dit bezwaar ware te ondervangen door dit voorstel. Een goeroe uit eigen personeel maakt minder kosten. Het is niet aan te nemen, dat er onder eigen personeel geen persoon te vinden is, die zich onder goede leiding zou kunnen bekwaamen tot hulponderwijzer en aan wien dan de goeroes hun kinderen met vertrouwen zouden geven.

Br. van Baarda koestert nog al bezwaren tegen het plan, maar aangezien de uitvoering hoofdzakelijk op de zending van Tobelo aankomt, wordt deze gemachtigd de oprichting van zulk een school voor te bereiden, dat wil zeggen zodra het Hoofd van de Opl. School gekomen is, zal hij trachten uit de aanwezige jonge goeroes een keuze te doen voor aanstaand hoofd van deze school en het volgend jaar zal dan over de voorwaarden, waarop de goeroes hun kinderen naar de school kunnen zenden, gehandeld worden.

PENSIOEN GOEROES EN GOEROE WEDUWEN

Door br. Ellen wordt voorgesteld de goeroe J. Keiluhu van Daro, die bijna 10 jaren dienst heeft, met pensioen te ontslaan aangezien de oude man, hoewel van goede wille, toch de ontwikkeling der gemeente tegenhoudt.

Wordt besloten J.Keiluhu volgens reglement te pensioneren voor elk dienstjaar fl. 0.60 per maand, dus 10 dienstjaren

fl. 6,- per maand.

Weduwe Syauta. Aan deze weduwe wier echtgenoot een jaar na het huwelijk overleden is, wordt een pensioen van

fl. 2.50 toegekend. Wel stelt het reglement het pensioen op fl. 5 per maand doch in dit geval is dit bedrag te veel, aangezien de jonge vrouw natuurlijk wel in staat is, grotendeels in haar eigen onderhoud te voorzien.

SCHADEVERGOEDING GOEROES

Door br. Fortgens vraagt hoe te handelen, indien goeroes door zee of brandschade getroffen worden.

De conferentie meent, dat in die gevallen geen recht op vergoeding bestaat, maar naar omstandigheden iets gegeven kan worden.

POSTPRAUW

Door br. Fortgens wordt voorgesteld de Resident van Temate te verzoeken de postprauw, die tot heden eens per maand de Oostkust van Halmahera bezoekt, voortaan niet meer naar de Oostkust maar naar de Westkust te zenden. De Oostkust ontvangt nu haar post door de boten van de K.P.M., zodat de postprauw overbodig wordt.

Nog stelt br. Fortgens voor een geschenk in geld volgens de bepalingen der vorige conferentie uit de keren aan de goeroe A. Sahaihenia te Wari voor de moeiten aan de klappertuin besteed, aan A. Peilow te Wohia als loon voor zijn huisbouw en aan O. Halatu van Patja, aan wien vlijt het te danken is, dat de school van Patja, weer voor subsidie in aanmerking kan komen.

De conferentie heeft hierop niets tegen, maar besluit dat deze zaak volkomen ter competentie van de betrokken zending behoort.

OPSTEL BR. METZ

Br. Metz leest een opstel van getiteld: "Hoe kunnen wij het Zendingswerk moreel en financieel beter steunen?"

Volgt discussie na lezing over Evangelisatie en Christianisatie. Enkele broeders vinden blijkbaar tegenspraak in dit opstel, wat door br. Metz weerlegd wordt. Een groot bezwaar noemt br. Metz, dat hij soms 5 mnd lang vanwege de onstuimige zee te Dofume als opgesloten zit, niettegenstaande vindt zijn voorstel tot aanschaffen van een motor geen instemming bij de andere broeders.

Naar aanleiding van het door br. Metz ter sprake gebrachte onderwerp over kisten met geschenken goederen, merkt br. Hueting op, dat de gelden daarvoor samengebracht door enige vriendelijke geestfers in den Haag niet onthouden worden (zoals hij vroeger meende) aan de U.Z.V. doch speciaal voor dat doel worden samengebracht. Br. Maan geeft te kennen dat het uit Vlaardingen gezondene uitsluitend aan het zendingswerk wordt besteed en door hem op de jaarrekening wordt gebracht.

De conferentie is van mening, dat elke blijk van liefde in deze dankbaar zal worden aanvaard door elk haar leden. Br. Hueting gelooft dat referent te hoge verwachtingen koestert ten aanzien van de Avondmaal gangers, gedachtig zijnde aan eigen ervaringen in deze, die er op wijzen, dat vele lidmaten zich gaan verheffen boven diegenen, die nog niet als zodanig aangenomen zijn. Br. van Baarda is van mening, dat het

aanbeveling verdient, met het aannemen van lidmaten te wachten, tot de kandidaten in het huwelijk zijn getreden.

De Voorzitter dankt br. Metz voor zijn opstel.

VERSLAG REIS BR. HUETING

Vele bijzonderheden werden reeds door br. Hueting medegedeeld. Nog maakt hij gewag van zijn bezoek aan de heer Colijn die met br. Hueting de aanhangige decentralisatie voorstellen besprak, n.l. van de Molukken. Uit een geheim rapport van de Heer Colijn aan de Minister van Kolonien bleek, dat de zo menigmaal hoog geprezen voorliefde

der Regering inzake Zending vrijwel van nul en generlei waarde is. Ook werd gesproken over de pogingen tot verbetering van het schoolonderwijs. Er moet gestreefd worden maar meerdere eenvoudigheid ten opzichte der scholen: eenvoudige dessascholen zullen voldoende blijken te zijn. De dokter-djawa scholen voldoen ook niet aan de eis; zij blijken kweekplaatsen van onzedelijkheid; wenselijk is een christelijk internaat daaraan te verbinden, ten behoeven van de discipelen, die zendingen daar willen geplaatst zien. Zaak is het de Molukse Christenen zelfstandig te maken, waarop nimmer werd aangestuurd. Onder de in dienst zijnde hulppredikers kan hiervan nooit sprake zijn.

Er zullen wegen gezocht worden ter verkrijging van rechtstelsels voor eigendommen der Inlandse Christengemeenten in het Ambonse, waardoor deze zelfstandig kunnen worden, welk streven onze arbeid op Halmahera en Boeroe ten goede zal komen. Er is namelijk een wetsartikel, dat, indien de meerderheid van een kampong zich voor een zaak verklaart, deze uitvoering verplicht is en dat het binnenlands bestuur zijn medewerking daaraan dient te verlenen.

Te Magelang bracht Hueting een bezoek aan de inrichting van Joh. v.d Steur. Vakmannen worden daar niet gekweekt, zodat onze timmerschool daaruit geen lieden zal kunnen betrekken. Op de Ambachtschool te Kediri werkt br. de Munnik met een Chinese baas, die aan alle eisen van een bekwam vakman voldoet. De Opl. school te Djajakarta werd ook bezocht. Deze is gesplitst in twee afdelingen; in de ene afdeling met een cursus van 4 a 5 jaar, worden onderwijzers gevormd, in de 2de afdeling godsdienstonderwijzers, die gekozen worden uit de reeds enige jaren werkzaam zijnde inl. leeraars. Per hoofd bedragen de onkosten, wat voeding betreft, slechts fl. 3.50 per hoofd per maand, een groot verschil met Depok's seminarie, waar de voedingskosten per leerling fl. 7.50 bedragen. Nog bracht br. Hueting geen bezoek aan een koffieplantage op de Keloet om met de opgedane ondervindingen br. Schut van dienst te kunnen zijn, doch br. Hueting had niet het genoegen eerstgenoemde te ontmoeten.

OPLEIDINGSSCHOOL

Br. Maan stelt voor dat br. Munk eerst enige jaren werkzaam zij in de gemeenten als zending, om door persoonlijke omgang de inlander en de taal beter te leren kennen en verstaan. De conferentie overtuigd van het grote nut van een dergelijke maatregel, gelooft toch, dat deze niet uitvoerbaar is. Zij stelt zich voor br. Munk eerst te laten arbeiden in de scholen van verschillende districten, zoals reeds ten vorige jare besloten was. Aangaande woningbouw ten behoeve van br. Munk acht de conferentie het wenselijk te wachten, tot hij op Halmahera zal aangekomen zijn.

Voorlopig zal hij zijn intrek namen in de zending-woning te Tobelo of in het Ziekenhuis.

TIMMERSCHOOL

Eindelijk wordt nog ter tafel gebracht de vraag: welke maatregelen moeten er genomen worden ten aanzien van de Timmerschool. Uit het verslag van br. Fortgens is gebleken dat er spoedig moet omgezien worden naar een timmermansbaas, wil de school niet verlopen. Besloten wordt, dat bij alles der Conferentie bekende ambachtscholen zal gezocht worden naar een geschikt hoofd en dat br. Hueting voorlopig trachte iemand op te sporen, die de leerlingen zolang bezig zal kunnen houden.

VERKIEZING SECRETARIS

Br. Fortgens wordt tot secretaris herkozen en neemt de benoeming aan.

VERKIEZING VOORZITTER

Br. van Baarda wordt met 6 van de 7 stemmen tot voorzitter herkozen. Tobelo dat wegens omstandigheden de conferentie niet kon ontvangen, is thans weder aan de beurt. Dus wordt besloten de volgende vergadering aldaar te doen plaats vinden. Br. Hueting stemt hiermede in, doch maakt bezwaar tegen de vergoeding van fl. 1.-per hoofd per dag, waarvoor hij de leden niet kan en wil ontvangen. Besloten wordt, dat elk der leden uit eigen middelen fl. 0,50 per dag zal bijpassen. Wordt goedgevonden.

VASTSTELLING NOTULEN

De notulen worden voorgelezen door de secretaris en met dank aan hem goedgekeurd.

SLUITING DER VERGADERING

Br. Maan in volgorde de oudste van de kring, sluit op verzoek van de voorzitter de vergadering. Hij leest 1 Joh,4 en gaat in dankgebed voor.

Aldus opgemaakt en vastgesteld in de vergadering van 26 juni 1908 te Duma.
Het Moderamen der Conferentie van Zendingen op Halmahera:

Voorzitter	M. J. van Baarda
Secretaris	J. Fortgens.